

การนิเทศการศึกษาออกโรงเรียน

ความหมาย

การนิเทศการศึกษาออกโรงเรียน (Non - formal Education Supervision) หมายถึง กระบวนการของการแนะนำ การให้คำปรึกษา การสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดการศึกษาออกโรงเรียนที่ครอบคลุมทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ รวมทั้งผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาออกโรงเรียน ครูผู้อำนวยความสะดวกการจัดการเรียนรู้ องค์กรเครือข่ายที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียน ผู้รับบริการและองค์กรเครือข่ายผู้รับประโยชน์จากงานการศึกษาออกโรงเรียนอย่างมีคุณค่า

จุดมุ่งหมายของการนิเทศ

การนิเทศการศึกษาออกโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อผู้นิเทศสามารถรับรู้ข้อมูลและสารสนเทศจากผู้รับการนิเทศในการดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนและสามารถที่จะสร้างความเข้าใจ ช่วยเหลือ การให้ความรู้ในด้านวิชาการและตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ความเข้มแข็งเชิงวิชาการให้กับผู้รับการนิเทศ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มตามศักยภาพ (empowerment)

ความสำคัญของการนิเทศ

ความสำคัญของการนิเทศเป็นการวิเคราะห์ความต้องการของผู้รับการนิเทศซึ่งหมายถึงผู้บริหาร

การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ในลักษณะของการได้รับคำชี้แจง การได้รับคำปรึกษา ครู บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาออกโรงเรียนรวมทั้งองค์กรเครือข่าย

สำหรับบุคลากรที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญเกี่ยวกับการนิเทศมีบุคลากรอยู่ 2 ฝ่าย คือ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ผู้ที่อยู่ในขอบข่ายของผู้นิเทศ คือ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาที่ใช้การนิเทศผสมผสานกับการบริหารงาน ครูที่นอกเหนือจากการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนแล้ว สถานศึกษาได้แต่งตั้งให้เป็นผู้นิเทศภายในสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ที่มีบทบาทและหน้าที่ในการนิเทศโดยตรง

ผู้ที่อยู่ในขอบข่ายของผู้รับการนิเทศ คือ ครูที่จะได้รับการนิเทศจากผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นิเทศอีกหน้าที่หนึ่ง รวมทั้งศึกษานิเทศก์ นอกจากนี้ยังมีขอบข่ายครอบคลุมบุคลากรทางการศึกษา เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ หรือผู้บริหารที่ใช้การนิเทศผสมผสานกับการบริหารงาน

การนิเทศการศึกษาออกโรงเรียนมีความสำคัญดังนี้

- 1) ความต้องการปรับปรุง แก้ไขการดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน อาจเกิดความบกพร่อง เกิดจุดอ่อน มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นโดยอาจเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นได้ต่อไป

2) ความต้องการป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับการดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต

3) ความต้องการการพัฒนาให้การดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่กำลังดำเนินการอยู่มีผลงานในระดับที่สูงขึ้นหรือมีคุณภาพดียิ่งขึ้น

ความต้องการของการนิเทศเหล่านี้ ผู้นิเทศการศึกษานอกโรงเรียนจำเป็นต้องวิเคราะห์ความต้องการเพื่อพิจารณาออกแบบ หรือใช้วิธีการนิเทศที่เหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการ ผู้รับการนิเทศได้อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิผลของงานการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

กระบวนการนิเทศ

กระบวนการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้รับการนิเทศ มีวิธีการสำคัญคือ

1. การชี้แจง การแนะนำ การให้คำปรึกษา การอธิบายของผู้นิเทศให้กับผู้รับการนิเทศเพื่อให้เกิดความเข้าใจ การมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน สร้างความตระหนัก และให้เกิดการปฏิบัติงานมุ่งสู่ความสำเร็จ

2. การประชุมเพื่อสื่อสารความเข้าใจร่วมกับผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษาและเจ้าหน้าที่เพื่อรับทราบผลการปฏิบัติงาน ข้อหรือต่างๆ โดยผู้นิเทศสามารถให้ข้อคิดเห็นหรือชี้แจงเกี่ยวกับข้อมูลความรู้และแนวคิด ที่สามารถทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องได้

3. การติดตามงานในภาคสนาม หรือในพื้นที่ของการจัดกิจกรรมงานการศึกษานอกโรงเรียน ในลักษณะการเยี่ยมเยียน การติดตามงานในพื้นที่

เพื่อสามารถให้คำแนะนำให้คำปรึกษา ช่วยแก้ไข ปัญหา และสามารถให้ข้อคิดเห็น รวมทั้งการชมเชยให้ขวัญกำลังใจ แก่ผู้จัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนได้

4. การประชุมปฏิบัติการ ในบางกรณีการให้คำแนะนำ คำปรึกษาคงไม่ได้ช่วยให้เกิดการพัฒนางานหรือบรรลุผลสำเร็จตามโครงการได้มาก จำเป็นจะต้องให้วิธีการประชุมปฏิบัติการเพื่อสามารถเป็นวิทยากรหรือประสานหาวิทยากรในการจัดทำแนวทางการปฏิบัติงาน การสร้างนวัตกรรมหรือเอกสารต่างๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนางานได้

5. การสัมมนา เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์การทำงาน ผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ทำให้เกิดแนวคิด ประสบการณ์ และเกิดความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนางานของแต่ละฝ่ายได้

6. การฝึกอบรม เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ เทคนิควิธีการดำเนินงาน หรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบายหรือแนวคิดใหม่ ผู้นิเทศต้องใช้การฝึกอบรม เพื่อให้สามารถพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติ ให้กับปฏิบัติงานได้

7. การเสนอบทความ เพื่อเสนอองค์ความรู้หรือแนวทางดำเนินการจากผลการนิเทศซึ่งเป็นการแก้ปัญหา หรือให้แนวทางการปฏิบัติงาน หรือการพัฒนา รวมทั้งเป็นบทเรียนหรือนำเสนอกรณีตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จ ให้กับผู้รับการนิเทศหรือผู้สนใจสามารถนำไปพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียนในลักษณะต่างๆ ได้

จากกระบวนการสำคัญเพื่อใช้ในการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน การชี้แจง แนะนำให้คำปรึกษา การติดตามงานนิเทศภาคสนาม เป็นวิธีการที่ใช้ได้เหมาะสมในกรณีการให้คำแนะนำ ชี้แจง การอธิบาย ส่วนการประชุมปฏิบัติการ การสัมมนา การฝึกอบรม

เป็นวิธีการนิเทศที่ใช้เป็นการพัฒนาบุคลากรเป็นหลักเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะและเจตคติในการปฏิบัติงานที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการเสนอขอความเป็นทางการเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานและเสนอองค์ความรู้จากผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของโรงเรียน ครอบคลุมการสำคัญทั้งหมดนี้ครอบคลุมถึง การวางแผนและกำหนดขั้นตอนการทำงาน การปฏิบัติการนิเทศและการประเมินผลการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

ปัจจัยสำคัญของการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน คือ ความมีอุดมการณ์ของผู้นิเทศที่มีเจตคติที่ดี ความมุ่งมั่น ต่อผู้รับการนิเทศ ต่องานการศึกษานอกโรงเรียนในเชิงสร้างสรรค์ มีความเป็นเพื่อน ความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้รับการนิเทศ ประกอบกับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้นิเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญในการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูล ประสบการณ์การปฏิบัติงานและความคิดเห็นร่วมกับผู้นิเทศเพื่อดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย

ความสัมพันธ์ของการบริหารและการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

การบริหารการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการสั่งการเพื่อให้เกิดผลสำเร็จของงานดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการที่ใช้การแนะนำ การให้คำปรึกษา การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เพื่อให้การดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

การบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนสามารถเพิ่มขีดความสามารถของผู้ปฏิบัติงานได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากการสั่งการเป็นหลัก ส่วนการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสามารถเพิ่มขีดความสามารถของผู้ปฏิบัติงานได้ในระดับที่สูงขึ้นเนื่องจากการสื่อสาร ชี้แจง การแนะนำ การให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่สามารถนำความรู้ด้านวิชาการสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนเน้นบรรยากาศของกัลยาณมิตร การสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศที่ไม่ใช่การสั่งการเพียงอย่างเดียว ไม่ใช่การมีอิทธิพลของการนำความคิดในการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน ฉะนั้นการบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนจำเป็นต้องใช้การนิเทศผสมผสานเข้ากับการบริหารงานในมิติหนึ่ง และมีการนิเทศของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศอีกมิติหนึ่ง จึงจะสามารถทำให้การดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนบรรลุเป้าหมายได้

การประเมินผลการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

กระบวนการสำคัญของการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนที่ประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผนการปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผลการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายเพื่อเป็นการตรวจสอบผลของการนิเทศ ผลสะท้อนของการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศที่สามารถดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนบรรลุตามเป้าหมายในระดับใดและอย่างไร เพื่อให้

เกิดการพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

วิธีการของการประเมินผลการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนที่จะใช้การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ รวมทั้งการใช้เครื่องมืออย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติของการปฏิบัติงานการนิเทศ ผู้นิเทศทำหน้าที่เป็นผู้ประเมิน (Assessor) ผสมผสานเข้ากับการนิเทศเพื่อจะสามารถค้นหาจุดเด่น จุดอ่อน โอกาส หรือความท้าทายและความเสี่ยงของสถานศึกษาและผลการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศและสถานศึกษาที่สามารถค้นพบข้อมูลที่สามารถเสนอเป็นข้อมูลย้อนกลับ (feedback) แก่ผู้รับการนิเทศและสถานศึกษาได้นำไปสู่การพัฒนาโครงการและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายได้ รวมทั้งผู้รับการนิเทศจะได้รับคำแนะนำ ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้รับการนิเทศด้วย

ประโยชน์การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างความเข้าใจที่ดีและมีผลต่อการพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การสร้างความเข้าใจและสร้างเจตคติที่ดี และเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้รับการนิเทศในการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน

2. การแก้ไขปัญหา การช่วยเหลือสนับสนุนให้การดำเนินโครงการและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างเรียบร้อยและประสบผลสำเร็จ

3. การพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียนในมิติต่างๆ ที่เป็นผลจากการนิเทศ ทั้งการนำเสนอเพื่อการแก้ไข และพัฒนาแนวทาง ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่วางไว้ให้เกิดความเหมาะสมในการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน การพัฒนาบุคลากรตามความต้องการ และสอดคล้องกับศักยภาพในการปฏิบัติงานตามโครงการและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องตามศักยภาพ

กล่าวโดยสรุปการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และแนวความคิดระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศที่สามารถกำหนดวิธีการนิเทศที่เหมาะสมในลักษณะต่างๆ เช่น การประชุม การติดตามงาน การเยี่ยมเยียน การประชุมปฏิบัติการ การสัมมนา การฝึกอบรม และการเสนอขอความช่วยเหลือ เป็นต้น ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการพัฒนาซึ่งเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนสามารถประสบผลสำเร็จได้ อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ผู้รับบริการและองค์กรเครือข่าย ผู้รับประโยชน์จากงานการศึกษานอกโรงเรียนที่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. **การนิเทศงานการศึกษานอกระบบ**. เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นนทบุรี : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.
- ปาน กิมปี. **การบริหารกับการนิเทศการศึกษานอกระบบโรงเรียน**. นครราชสีมา, สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร, 2544.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ สุนทรญาณ). **วิญญานครู**. กรุงเทพฯ : พรศิริการพิมพ์, 2533.
- สังัด อุทรานันท์. **การนิเทศการศึกษา หลักการ ทฤษฎีและปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. (ม.ป.ท.) : 2530.